

გიორგი ხაზალია*

ნინო ჩოჩია**

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების ქართული მოდელის გაუმჯობესების შესაძლებლობა

აბსტრაქტი

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება რეალურ *res judicata* ბუნებასა და მხოვან ძალას მის აღსრულებაში ავლენს. სასამართლოს გადაწყვეტილებათა ნაწილი თვითაღსრულებადია, ზოგიერთ შემთხვევაში კი აღსრულება მოითხოვს ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს მხრიდან აქტიური ქმედებების განხორციელებას. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა იცნობს არაერთ გადაწყვეტილებას, რომელთა აღსრულება არ მოხდა, აღსრულდა დაგვიანებით ან არასრულყოფილად. გადაწყვეტილებების ეფექტიანი იმპლემენტაცია, გარდა სახელმწიფო დაწესებულებებს შორის ნდობისა, ეფუძნება სათანადო მექანიზმების არსებობას. საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა მეტად ორიენტირებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების საფუძველზე ინდივიდუალური პირების უფლებაში აღდგენის ინსტრუმენტებზე და ზოგადი ხასიათის ისეთ ღონისძიებას, როგორცაა, ახალი კანონმდებლობის მიღება, პოლიტიკურ პროცესს მიაჩნობს. წინამდებარე სტატიაში შეფასდება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების ქართული მოდელის ეფექტიანობა, გაანალიზდება საუკეთესო საერთაშორისო/სხვა სახელმწიფოთა პრაქტიკა და გაიცემა რეკომენდაციები იმ ინსტრუმენტების დანერგვაზე, რომლებიც უზრუნველყოფს სასამართლოს გადაწყვეტილებების სათანადო აღსრულების სტიმულირებას.

* მოსამართლის უფროსი თანაშემწე, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო; მოწვეული ლექტორი, გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლა [g.khazalia@constcourt.ge]

** ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტი, საქართველოს პარლამენტი [chochianino@gmail.com]

I. შესავალი

საკონსტიტუციო სასამართლოს მნიშვნელობა და მისი როლი კონსტიტუციური მართლწესრიგის განმტკიცების პროცესში დამოკიდებულია არა მხოლოდ მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შინაარსობრივ მხარეზე, არამედ იმაზეც, თუ რამდენად გარდაიქმნება გადაწყვეტილებით დადგენილი სტანდარტები ცოცხალ სამართლად და რეალიზდება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით დადგენილი ნება. იმისათვის, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ ეფექტიანად შეასრულოს მისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული კონსტიტუციური კონტროლის ფუნქცია და ხელი შეუწყოს ქვეყანაში კონსტიტუციური წესრიგისა და კანონიერების განმტკიცებას, დაუშვებელია არსებობდეს გადაწყვეტილების დაძლევისა და მისი შედეგების იგნორირების ფაქტობრივი თუ სამართლებრივი შესაძლებლობა. აუცილებელია, რომ საკანონმდებლო და პრაქტიკულ დონეზე არსებობდეს საკმარისი ბერკეტები საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსასრულებლად და ამით შეიქმნას წინაპირობები გადაწყვეტილებაში გამოხატული კონსტიტუციური სტანდარტების პრაქტიკაში სათანადო არტიკულირებისთვის.

წინამდებარე სტატიის მიზანი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო მექანიზმებისა და პრაქტიკის ეფექტიანობის გაანალიზება, მასთან დაკავშირებული რიგი პრობლემური საკითხების იდენტიფიცირება და არსებული ხარვეზების დაძლევისთვის საუკეთესო გამოსავლის ძიებაა. ამ მიზნის მისაღწევად სტატიაში, ერთი მხრივ, გაანალიზებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების წამახალისებელი მექანიზმები, ხოლო, მეორე მხრივ, საზღვარგარეთის ქვეყნების საკონსტიტუციო სასამართლოების პრაქტიკა.

სტატიის მეორე თავი მიმოიხილავს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების ქართულ მოდელს, მესამე თავი ეთმობა საერთაშორისო და საზღვარგარეთის ზოგიერთი ქვეყნის პრაქტიკას, ხოლო მეოთხე თავში გაიყვამ რეკომენდაციები ქართული მოდელის გაუმჯობესებაზე.

II. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების ქართული მოდელი და არსებული გამოწვევები

საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტებია გადაწყვეტილება, განჩინება, საოქმო ჩანაწერი და დასკვნა.¹ დასახელებული აქტები საბოლოოა და გასაჩი-

¹ მუხლი 43, პუნქტი 1, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27.02.1996.

ვრებას ან გადასინჯვას არ ექვემდებარება.² საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ისჯება კანონით.³ მიუხედავად იმისა, რომ კანონი მიუთითებს ტერმინ „გადაწყვეტილებაზე“, აქ უნდა მოიაზრობოდეს სასამართლოს ყველა ტიპის აქტი. ერთი მხრივ, თავად კონსტიტუცია არ ასხვავებს საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტების სახეობებს და მათ ერთი ტერმინის – „სასამართლოს გადაწყვეტილება“, ქვეშ მოიაზრებს.⁴ ამასთან, „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ ორგანული კანონი მიუთითებს სასამართლოს ყველა სახეობის აქტის *res judicata* ბუნებაზე⁵. გადაწყვეტილების მსგავსად დასკვნით, საოქმო ჩანაწერითა თუ განჩინებით უმნიშვნელოვანესი საკითხები წყდება (დამძლევი ნორმის არაკონსტიტუციურად გამოცხადება, ნორმის მოქმედების შეჩერება და სხვა), შესაბამისად, მათი შეუსრულებლობისთვის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამორიცხვა არაგონივრულია და არ შეესაბამება, ზოგადად, სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებლობისთვის პასუხისმგებლობის დადგენის იდეას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 381-ე მუხლი დანაშაულად ადგენს ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობას ანდა მისი შესრულებისათვის ხელშეშლას. ამავე დროს, ვინაიდან საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტების აღსრულებაზე პასუხისმგებლობას საჯარო უფლებამოსილების განმახორციელებელი უწყებები და მათი წარმომადგენლები ინაწილებენ, უნდა მიეთითოს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების⁶ აკრძალვის სისხლისსამართლებრივ დებულებაზეც. ხსენებული მუხლების მოქმედების სფეროების გამიჯვნა სხვა დისკუსიის საგანია, თუმცა მათი ხსენება ემსახურება იმის ჩვენებას, რომ სისხლის სამართლის კოდექსს აქვს რესურსი, დასაჯოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებლობის ცალკეული შემთხვევები. მნიშვნელოვანია, ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში შეფასდეს სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლობა. მაგალითად, უფლებამოსილი ორგანოს/თანამდებობის პირის მიერ ნორმატიული რეგულირების არმიღება სამართლებრივი ნიუანსებისა (მაგალითად, კოლეგიური ორგანოს შემთხვევა) და პროცესის პოლიტიკურობის გამო მხოლოდ პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას შეიძლება იწვევდეს. ამავე დროს, შესაძლოა

² მუხლი 60, პუნქტი 5, საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. პარლამენტის უწყებანი, 31-33, 24.08.1995; მუხლი 43, პუნქტი 8, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27.02.1996.

³ მუხლი 25, პუნქტი 1, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27.02.1996.

⁴ მუხლი 60, პუნქტი 5, საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. პარლამენტის უწყებანი, 31-33, 24.08.1995.

⁵ მუხლი 43, პუნქტი 8, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27.02.1996.

⁶ მუხლი 333, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. 22 ივლისი, 1999. სსმ, 41(48), 13.08.1999.

სამართლებრივ პასუხისმგებლობას დაექვემდებაროს პირი, რომელიც, კონკრეტული საქმის განხილვისას, საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერს ნორმის მოქმედების შეჩერების თაობაზე არ ითვალისწინებს და შეჩერებულ ნორმას იყენებს სამართალწარმოებაში.

კონსტიტუციის თანახმად, „არაკონსტიტუციურად ცნობილი აქტი ან მისი ნაწილი კარგავს ძალას საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, თუ შესაბამისი გადაწყვეტილება არ აღგენს აქტის ან მისი ნაწილის ძალის დაკარგვის სხვა, გვიანდელ ვადას“.⁷

არაკონსტიტუციური ნორმის ძალის დაკარგვა ორი მიმართულებით წარმოშობს შედეგებს – ა) ინდივიდუალური პირების უფლებაში აღდგენა⁸ და ბ) ზოგადი ღონისძიების სახით ახალი ნორმატიული წესრიგის შექმნა, რომელიც აღკვეთს უფლების სამომავლო დარღვევას. ამ თავში შემდგომი მსჯელობა, არსებული გამოწვევების გათვალისწინებით, სწორედ ამ უკანასკნელ თემას შეეხება.

როგორც წესი, ახალი ნორმატიული წესრიგის შექმნა იმ ორგანოს ვალდებულებად განიხილება, რომელიც იყო სამართალწარმოებაში მოპასუხე მხარე. ამავე დროს, როგორც ზემოთ ითქვა, საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია გადაუხვიოს არაკონსტიტუციური ნორმის ძალის დაკარგვის ზოგად წესს და განსაზღვროს აქტის ან მისი ნაწილის ძალის დაკარგვის სამომავლო ვადა. აღნიშნული გულისხმობს იმას, რომ გადაწყვეტილების აღსრულებაზე პასუხისმგებელმა ორგანომ გადაწყვეტილებაში მითითებული ვადის გასვლამდე უნდა განახორციელოს საკანონმდებლო ბაზის გადაწყვეტილებაში მითითებული სტანდარტების შესაბამისად მოდიფიცირება. დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ არაკონსტიტუციური ნორმა ძალადაკარგულია. საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, სასამართლო ამ მექანიზმს უმეტესად იყენებს მაშინ, როცა გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან ნორმის ძალადაკარგულად ცნობა შექმნის მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესის დაზიანების საფრთხეს. პრაქტიკის თანახმად, სასამართლო არ განსაზღვრავს გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის საჭირო სხვა საკითხებს.

⁷ მუხლი 60, პუნქტი 5, საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. პარლამენტის უწყებანი, 31-33, 24.08.1995.

⁸ ინდივიდუალური პირების უფლებაში აღდგენა გულისხმობს არაკონსტიტუციურ რეგულირებაზე დაფუძნებული ადრე გამოტანილი სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების აღსრულების შეჩერებასა და საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილ შემთხვევებში და წესით მათ გადასინჯვას. აღსანიშნავია, რომ მიმდინარე დისკუსიები მეტად შეეხება გადასინჯვის მოდელის გაფართოვებას, ვიდრე არსებული მოწესრიგის აღსრულების პრობლემურობას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულების პრაქტიკა მრავალფეროვანია სასამართლოს გადაწყვეტილების (სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილები) შესაბამისად ნორმატიული გარემოს კორექტირების მიმართულებით.

არსებობს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომელთა აღსრულება არ მოითხოვს საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებას. უფრო კონკრეტულად, საკონსტიტუციო სასამართლოს თავისი პრაქტიკით დანერგილი აქვს ნორმის ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობის მეთოდი.⁹ შედეგად, მთლიანი ნორმა არ ცხადდება არაკონსტიტუციურად, არამედ მისი ერთ-ერთი განმარტება. არაკონსტიტუციური ნორმატიული შინაარსის თაობაზე დაუყოვნებლივ აღინიშნება საქართველოს საკანონმდებლო მაცნეს ვებგვერდზე და ის ხილულია ყველა მოსამართლისა და სამართლის გამომყენებლისათვის. ასეთი მეთოდის გამოყენება აადვილებს სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას, რადგან სპობს შესაბამისი უწყების მიერ საკანონმდებლო ინტერვენციის განხორციელების აუცილებლობას. საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ, ბოლო წლების პრაქტიკის ანალიზის შესაბამისად, საერთო სასამართლოების მოსამართლეები არ იყენებენ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ არაკონსტიტუციურად ცნობილ ნორმასა და ნორმატიულ შინაარსს.¹⁰ არსებობს საპირისპირო პრაქტიკაც, რაზეც ქვევით ვისაუბრებთ.

გარდა ამისა, პრაქტიკა იცნობს გადაწყვეტილებებს, რომელთა იმპლემენტაცია არ განხორციელდა სასამართლოს გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად. N2/1/536 გადაწყვეტილება ასეთი გადაწყვეტილების ნიმუშია¹¹, რომელიც შეეხებოდა მამაკაცის, რომელსაც სექსუალური კავშირი აქვს მამაკაცთან (მსმ), სისხლის დონაციის უფლების შეზღუდვას/აკრძალვას. ხსენებული გადაწყვეტილების შემდეგ აღმასრულებელმა მინისტრმა ახლებურად ორჯერ დაარეგულირა მსმ-ს დონაციის უფლება, თუმცა ნორმები არ იყო თავსებადი N2/1/536 გადაწყვეტილებით დადგენილ სტანდარტებთან. შედეგად, სასამართლომ მიღებული ნორმები ორჯერ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების დამძლევადაც ცნო და არაკონსტიტუციურად მიიჩნია.¹²

⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N1/1/477 „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2011 წლის 22 დეკემბერი.

¹⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, ინფორმაცია საქართველოში კონსტიტუციური კანონიერების თაობაზე (2019) 98 <https://constcourt.ge/files/4/2019_Report.pdf> [08.05.2023].

¹¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N2/1/536 „საქართველოს მოქალაქეები ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გონა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ“, 2014 წლის 4 თებერვალი.

¹² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება საქმეზე N2/1/13/878 „საქართველოს მოქალაქეები – გონა გაბოძე და ლევან ბერიანიძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოცია-

ცხადია, არსებობს გადაწყვეტილებები, რომლებიც აღსრულდა სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადაში.¹³ ამავე დროს, თვალშისაცემია საპირისპირო მაგალითებიც.¹⁴ აქვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ისეთი საქმეები, სადაც სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადა საკანონმდებლო ცვლილების მიღების გარეშე დასრულდა, თუმცა აღმასრულებელს აღსრულების ვალდებულება არ დაურღვევია. მაგალითად, ასეთია საქმეები, სადაც სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების გადავადების ინსტრუმენტს იყენებს დისკრიმინაციული კანონით შექმნილი უთანასწორო მდგომარეობის აღმოფხვრის მიზნით. ასეთ დროს, გადავადების მოტივაცია არ არის სამართლებრივი ვაკუუმით შექმნილი უფლებების დარღვევის თავიდან არიდება, არამედ ნეგატიური კანონმდებლის ბუნების გამოვლენა.¹⁵ ამ შემთხვევაში აღმასრულებლისთვის მისაღებია არაკონსტიტუციური ნორმის ძალადაკარგულობის შედეგად დარჩენილი სამართლებრივი რეალობა და ასეთი რეალობა არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას. გარდა ამისა, შევხვდებით გადაწყვეტილებებს, რომლებიც პარლამენტის მიერ სისტემური რეფორმის გატარებას მოითხოვენ, თუმცა პარლამენტი ხელშესახებ ნაბიჯებს არ დგამს.¹⁶

აღსრულების თვალსაზრისით, ერთ-ერთი პრობლემური იყო 2019 წლის №1/4/693,857 გადაწყვეტილება, რომელიც შეეხება ღია სასამართლო სხდომის შედეგად მიღებული სასამართლო აქტების სრული ტექსტის საჯარო ინფორმაციის სახით გაცემას.¹⁷ სასამართლომ პარლამენტს საკანონმდებლო ცვლილებების განსახორციელებლად ვადა 2020 წლის პირველ მთავრად მისცა, თუმცა პარლამენტმა შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები 2023 წლის ივნისში მიიღო.¹⁸

მიმდინარე აღსრულებელ საქმეს წარმოადგენს საკონსტიტუციო სასამარ-

ლური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ“, 2017 წლის 13 ივლისი; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება საქმეზე №2/16/1346 „გოჩა გაბოძე და ლევან ბერიანიძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი“, 2019 წლის 17 დეკემბერი.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, *supra* სქოლიო 10, 97.

¹⁴ *ibid*, 94-97.

¹⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/2/671 „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2018 წლის 3 ივლისი. პარაგრაფები II-41-44.

¹⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, *supra* სქოლიო 10, 90.

¹⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/4/693,857 „ა(ა)იპ „მედის განვითარების ფონდი“ და ა(ა)იპ „ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2019 წლის 7 ივნისი.

¹⁸ საქართველოს ორგანული კანონი, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“. 13 ივნისი, 2023, N3129-XIმს-Xმპ.

რთლოს 2022 წლის №1/8/926 გადაწყვეტილება. ამ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ ტერმინის „პორნოგრაფიული ნაწარმოების“ შინაარსობრივი ბუნდოვანების გამო არაკონსტიტუციურად ცნო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 255-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება – „პორნოგრაფიული ნაწარმოების, ნაბეჭდი გამოცემის, გამოსახულების ან პორნოგრაფიული ხასიათის სხვა საგნის უკანონოდ დამზადება, გავრცელება ან რეკლამირება, აგრეთვე ასეთი საგნით ვაჭრობა ანდა მისი შენახვა გაყიდვის ან გავრცელების მიზნით“.¹⁹ ამავე დროს, სასამართლომ პარლამენტს შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებებისთვის ვადა 2023 წლის პირველ მაისამდე განუსაზღვრა. პარლამენტმა საკანონმდებლო ცვლილებები არ განახორციელა და არაკონსტიტუციურად ცნობილმა ნორმამ ძალა დაკარგა. შესაბამისად, ამ ეტაპზე, სრულწლოვან პირთა პორნოგრაფიულ პროდუქციასთან დაკავშირებული საქმიანობის (დამზადება, გავრცელება, რეკლამირება, ვაჭრობა, შენახვა გაყიდვის ან გავრცელების მიზნით) დასჯადობის მიმართულებით სამართლებრივი ვაკუუმი.

აუცილებელია აღინიშნოს ის უარყოფითი შედეგები, რომლებსაც იწვევს სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადაში საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებლობა და ურთიერთობების რეგულირების გარეშე დატოვება. საილუსტრაციოდ უნდა მიეთითოს თავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გამოვლენილ შემთხვევაზე. კერძოდ, სასამართლომ დაადგინა, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, ახალი კანონის მიუღებლობის პირობებში, სამართალწარმოებაში გამოიყენა ძალადაკარგულად ცნობილი ნორმა.²⁰

აღსრულების პროცესში პრაქტიკამ გამოწვევად გამოკვეთა ისეთი შემთხვევა, როცა უფლებამოსილმა ორგანომ შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ ვადაზე ადრე განახორციელა, თუმცა განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებები ძალაში შევიდა არა გამოქვეყნებისთანავე, არამედ სასამართლოს მიერ ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის პერიოდიდან. ამ ვითარებაში რჩება დროის მონაკვეთი, როდესაც არაკონსტიტუციური ნორმა განაგრძობს მოქმედებას და, იმავდროულად, კონსტიტუციასთან შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები მიღებულია და კანონმდებელს დამატებითი დროის საჭიროება არ აქვს.

ასეთი პრაქტიკის მაგალითია საკონსტიტუციო სასამართლოს №2/4/1412 გადაწყვეტილების აღსრულებისკენ მიმართული ღონისძიებები.²¹ კერძოდ,

¹⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/8/926 „გიორგი ლოგუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2022 წლის 4 ნოემბერი. პარაგრაფი II- 50.

²⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, supra სქოლიო 10, 100.

²¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2/4/1412 „ირაკლი ჯუღელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2020 წლის 29 დეკემბერი.

ხსენებულ საქმეში სასამართლომ სადავო ნორმის ძალადაკარგულად გამოცხადება გადაავადა 2021 წლის პირველ ივნისამდე. პარლამენტმა აღსრულებისკენ მიმართული საკანონმდებლო ცვლილებები 2021 წლის 29 აპრილს განახორციელა, თუმცა ცვლილებები ამოქმედდა 2021 წლის პირველი ივნისიდან და შედეგად, ერთ თვეზე მეტი პერიოდის განმავლობაში არაკონსტიტუციური ნორმა მოქმედებდა ობიექტური საფუძვლის გარეშე.²² აღსანიშნავია, რომ საკანონმდებლო ცვლილებების ამოქმედების ვადის განსაზღვრის არგუმენტად მითითებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადა.²³ კანონმდებელს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადა არ ბოჭავს იმგვარად, რომ მას ეკრძალებოდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ ვადაზე ადრე უკვე მიღებული ნორმის ამოქმედება. ამდენად, ბუნდოვანია პარლამენტის მიერ ახალი ნორმის ამოქმედებისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადის თანხვედრის მოტივაცია.

ამავე დროს, ზოგიერთ შემთხვევაში, ახალი ნორმის ამოქმედებასა და საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადის თანხვედრას დასაბუთებული მოტივაცია აქვს. მაგალითად, საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/6/1320 გადაწყვეტილებით სადავო ნორმების ძალადაკარგულად გამოცხადება გადავადდა 2022 წლის პირველ ივლისამდე.²⁴ პარლამენტმა გადაწყვეტილების აღსასრულებლად საჭირო საკანონმდებლო ცვლილებები მიიღო 2022 წლის 9 ივნისს, თუმცა კანონის პირველი მუხლი, რომელიც ადგენდა კონსტიტუციურ დებულებას, ამოქმედდა 2022 წლის პირველი ივლისიდან.²⁵ ამ შემთხვევაში პირველი მუხლის ამოქმედების გადავადების მოტივაცია იყო ის, რომ ახალი რეგულირების შესასრულებლად საჭირო იყო შესაბამისი ორგანოების მიერ კანონქვემდებარე სამართლებრივი აქტების გამოცემა და ამისთვის გონივრული დროის დადგენა.²⁶

საკვანძოა მიმოვიხილოთ არსებული მოდელის ფარგლებში სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების მექანიზმების ეფექტიანობა.

„საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-14 მუხლის მე-2 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად,

²² საქართველოს კანონი, „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“. 29 აპრილი, 2021, N482-IVმს-Xმპ.

²³ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ (07-3/44/10; 21.04.2021).

²⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/6/1320 „ელვა მაისურაძე, ირმა ვინტური და ლერი თოდაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2021 წლის 28 დეკემბერი.

²⁵ საქართველოს კანონი, „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“. 9 ივნისი, N1651-VIIIმს-Xმპ.

²⁶ მუხლი 2, საქართველოს კანონი, „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“. 9 ივნისი, N1651-VIIIმს-Xმპ.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანი იღებს ზომებს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულებისათვის და თვეში ერთხელ მოახსენებს პლენუმს მათი აღსრულების მიმდინარეობის თაობაზე. კანონი დუმს კონკრეტულ ზომებზე. პრაქტიკაში ზომების მიღება გულისხმობს სასამართლოს თანამშრომლის მიერ ინფორმაციის შეგროვებას აღსრულების შესახებ, ასევე, ამ ინფორმაციის ყოველთვიურად პლენუმისათვის წარდგენას. სხვა რაიმე ბერკეტი სასამართლოს მდივანს არ გააჩნია.

ბოლო პრაქტიკით, სასამართლო საქართველოში კონსტიტუციური კანონიერების შესახებ წლიურ ანგარიშში ასახავს ინფორმაციას მისი გადაწყვეტილებების აღსრულების თაობაზე. ასეთ პრაქტიკას ამკვიდრებს 2019 – 2020 წლების ანგარიშები. ამავდროულად, სასამართლოდან მოპოვებული ინფორმაციის მიხედვით, სასამართლოს მდივანმა 2022 წლის 5 აგვისტოს (2020-2021 წლებში მიღებულ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით) და 2024 წლის 31 იანვარს (2023 წელს მიღებულ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით) სასამართლოს პლენუმს ორჯერ წარუდგინა წერილობითი ანგარიში საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა აღსრულების შესახებ. გარდა აღნიშნულისა, საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანისგან, გიორგი თევდორაშვილისგან²⁷ აღებული ინტერვიუდან ირკვევა, რომ იგი საორგანიზაციო ფორმატში ყოველი შეხვედრისას პლენუმს აწვდის ინფორმაციას სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა აღსრულების მიმდინარეობის თაობაზე.

აღსანიშნავია, რომ ზემოხსენებულ წერილობით ანგარიშებში აბსოლუტურ შემთხვევებში საუბარია იმგვარი გადაწყვეტილებების აღსრულებაზე, სადაც სასამართლომ გამოიყენა სადავო ნორმის ძალადაკარგულად ცნობის გადავადების მექანიზმი. შესაბამისად, იმ საქმეების აღსრულების მონიტორინგის შესახებ ინფორმაცია, სადაც ასეთი მექანიზმი არ გამოყენებულა, თუმცა მათი აღსრულება მოითხოვს საკანონმდებლო ცვლილებებს, ნაკლებად მოპოვებადია. ასეთი გადაწყვეტილებების აღსრულების სირთულეზე ყურადღებას ამახვილებს სამოქალაქო საზოგადოებაც. კერძოდ, მიუთითებენ, რომ საქმეების, რომელთა აღსრულების გადავადებას საკონსტიტუციო სასამართლო არ ახდენს, აღსრულება ხორციელდება არაგონივრულ პერიოდში ან საერთოდ არ სრულდება.²⁸

აღსრულების არსებული მოდელის ეფექტიანობას კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს თავად სასამართლოს წევრი მანანა კობახიძე. სასამართლოს წევრის ძირითადი არგუმენტია, რომ მათ არ აქვთ რეალური მექანიზმი, უბიძგონ

²⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, სასამართლოს მდივანი 2021 წლის 1 დეკემბრიდან.

²⁸ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის სტრატეგიული სამართალწარმოება საკონსტიტუციო სასამართლოში (2020) 8.

აღმასრულებელს დადგენილ ვადაში მიიღოს ახალი რეგულირება.²⁹ გარდა ამისა, მოსამართლე აღნიშნავს, რომ არ არსებობს დიალოგის ფორუმში, სადაც სასამართლო, აღსრულებაზე პასუხისმგებელი უწყებები, მოსარჩევეები და არასამთავრობო ორგანიზაციები ერთად იმსჯელებდნენ იმ სირთულეების დაძლევაზე, რაც აბრკოლებს გადაწყვეტილებების დროულ აღსრულებას.³⁰ პრაქტიკა იცნობს ამგვარი ფორუმის შექმნის ფრაგმენტულ შემთხვევას. საერთო სასამართლოს გადაწყვეტილებების საჯარო ინფორმაციის სახით გაცემის თაობაზე ზემოხსენებული სასამართლოს გადაწყვეტილების კომპლექსურობამ და მისი აღსრულების სირთულემ პარლამენტი და სასამართლო დააყენა საჭიროების წინაშე, ხსენებული გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის საჭირო საკანონმდებლო ცვლილებების მომზადების მიზნით, გაემართათ დიალოგი.

აღსრულებაზე პასუხისმგებელი უწყებების პერსპექტივიდან, გადაწყვეტილების დროული აღსრულების შემაფერხებელი გარემოებებია: (ა) საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების/მისი კონკრეტული ნაწილის ბუნდოვანება, რის გამოც საჭიროა გადაწყვეტილების/მისი კონკრეტული ნაწილის დამატებითი განმარტება; (ბ) პოლიტიკურ აქტორებს შორის კონსენსუსის მიუღწევლობა. აღნიშნული განსაკუთრებით აქტუალურია პარლამენტის შემთხვევაში; (გ) როგორც წესი, აღსრულებაზე პასუხისმგებელი დაწესებულებები არიან პოლიტიკური ორგანოები. ასეთი ორგანოები, ჩვეულებრივ, მუდმივად რეფლექსირებენ პოლიტიკურ მოვლენებზე, რის გამოც მათი საქმიანობა პოლიტიკურად მუდმივად დატვირთულია. პოლიტიკური პროცესის ასეთი დატვირთულობა ქმნის დროის დეფიციტს აღსრულებისთვის საჭირო სამუშაოების წარმართვისათვის; (დ) ზოგიერთ შემთხვევაში, საქმის სირთულის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადის არასაკმარისობა.³¹

²⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, სასამართლოს მდივანი 2018-2021 წლებში, მანანა კობახიძე აღნიშნავს: „შეიძლება კანონში ეს ჩანაწერი [მე-14 მუხლის მე-2 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი] არის ეს რამდენად ქმედითია, აი, მოდით ვთქვათ ამასთანაც კითხვის ნიშანია. ეს ჩანაწერი არსებობს, თუმცა რა ბერკეტი აქვს რეალურად სასამართლოს მდივანს, რომელიც არის სასამართლოს ჩვეულებრივი წევრი? ... გასაგებია, რომ კანონი მას ავალებს მოიძიოს ინფორმაცია, გაარკვიოს, შევიდა თუ არა შესაბამისი ცვლილებები, რა ვითარებაა, დაარღვია თუ არა ვადა პარლამენტმა თუ რომელიმე სხვა ორგანომ და ეს მოახსენოს პლენუმს, მაგრამ ამის იქეთ, აი, ძალიან უხეშად რომ ვთქვათ, რაიმე იძულების ბერკეტი, სააღსრულებო რაიმე ზომები/ღონისძიებები [არ არსებობს]. რა შეიძლება განახორციელოს სასამართლოს მდივანმა, რომ პარლამენტს ბიძგი მისცეს თუ რომელიმე მინისტრს რომ მიიღოს შესაბამისი ცვლილება?“. საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის მიერ 2020 წელს ორგანიზებული ონლაინ დისკუსია სახელწოდებით „საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების/განჩინებების აღსრულების პრაქტიკა და გამოწვევები“ <<https://he-il.facebook.com/GYLA.ge/videos/2473752172922496/>> [08.05.2023].

³⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, სასამართლოს მდივანი 2018-2021 წლებში, მანანა კობახიძე. საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის მიერ 2020 წელს ორგანიზებული ონლაინ დისკუსია სახელწოდებით „საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების/განჩინებების აღსრულების პრაქტიკა და გამოწვევები“ <<https://he-il.facebook.com/GYLA.ge/videos/2473752172922496/>> [08.05.2023].

³¹ საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარე ანრი ოხანაშვილი.

III. საერთაშორისო და სხვა სახელმწიფოთა გამოცდილება სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულების თაობაზე

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება

სტატიის ავტორთა მოსაზრებით, ვინაიდან საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (შემდგომში – ევროსასამართლო) გადაწყვეტილების აღსრულების მსგავსად (განსაკუთრებულად ზოგადი ღონისძიებების ნაწილში), დაკავშირებულია ერთდროულად სამართლებრივ და პოლიტიკურ ასპექტებთან, საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილების კუთხით, რელევანტურია მიმოვიხილოთ ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულების მარეგულირებელი ჩარჩო და პრაქტიკა.

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში – ევროკონვენცია) 39-ე და 46-ე მუხლები ადგენს, რომ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება და სასამართლოს განჩინება მორიგების თაობაზე გადაეცემა მინისტრთა კომიტეტს, რომელიც ზედამხედველობს გადაწყვეტილების/მორიგების პირობების შესრულებას. მინისტრთა კომიტეტი წარმოადგენს ორგანოს, რომელიც მოქმედებს ევროპის საბჭოს სახელით.³² მისი წევრები არიან წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრები ან მათი წარმომადგენლები.³³ ხსენებული ორგანოს საქმიანობის პოლიტიკური მხარე ქმედუნარიანს ხდის მას აღუსრულებელ საქმეებთან მიმართებით დაიხმაროს პოლიტიკური ბერკეტები.³⁴

გადაწყვეტილებების აღსრულების არქიტექტურაში მნიშვნელოვანი როლი აქვს გადაწყვეტილებების აღსრულების დეპარტამენტს, რომელიც მოქმედებს ადამიანის უფლებათა და კანონის უზენაესობის გენერალური დირექტორატის ქვეშ.³⁵ დეპარტამენტის მანდატია, ერთი მხრივ, ურჩიოს და დაეხმაროს მინისტრთა კომიტეტს ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებების

იხ. საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის მიერ 2020 წელს ორგანიზებული ონლაინ დისკუსია სახელწოდებით „საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების/განჩინებების აღსრულების პრაქტიკა და გამოწვევები“ <<https://he-il.facebook.com/GYLA.ge/videos/2473752172922496/>> [08.05.2023].

³² Article 13, Statute of the Council of Europe. 5.5.1949 <<https://rm.coe.int/1680306052>> [08.05.2023].

³³ *ibid*, Article 14.

³⁴ Szymon Janczarek and Nikita Kolomiets, ‘Solid and Effective: Supervision of Execution of Judgments of the European Court of Human Rights by The Committee of Ministers’ (2021) *Constitutional Justice in Asia* “Current Problems in Execution of Judgments: Constitutional Justice” 20.

³⁵ ევროპის საბჭოს ვებგვერდი <<https://www.coe.int/en/web/execution/presentation-of-the-department>> [08.05.2023].

აღსრულების ზედამხედველობის ფუნქციის განხორციელებაში და, მეორე მხრივ, მხარი დაუჭიროს წევრ სახელმწიფოებს მათ წინააღმდეგ მიღებული გადაწყვეტილებების სრულ, ეფექტიან და დროულ აღსრულებაში.³⁶

მინისტრთა კომიტეტი გადაწყვეტილების აღსრულების მიზნებისათვის ინფორმაციას იღებს სხვადასხვა წყაროდან – მოპასუხე სახელმწიფო, დაზარალებული მხარე, არასამთავრობო ორგანიზაციები, ადამიანის უფლებების დამცველი ეროვნული ინსტიტუტი, საერთაშორისო სახელმწიფოთაშორისო ორგანიზაციები და მისი დაწესებულებები.³⁷

აღსრულების პროცესში მინისტრთა კომიტეტსა და წევრ სახელმწიფოებს შორის დიალოგის საკვანძო ინსტრუმენტებია აღსრულების სამოქმედო გეგმა (*action plan*) და აღსრულების ანგარიში (*action report*).³⁸ მოპასუხე სახელმწიფო ვალდებულია, გადაწყვეტილების საბოლოოდ ცნობიდან არაუგვიანეს ექვსი თვის ვადაში მინისტრთა კომიტეტს წარუდგინოს სამოქმედო გეგმა. სამოქმედო გეგმა არის დოკუმენტი, რომელშიც სახელმწიფო აღწერს ღონისძიებებს, რომლებსაც განახორციელებს ევროსასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის, შესაბამისი იმპლემენტაციის ვადების მითითებით.³⁹ სამოქმედო გეგმა განვითარებადი დოკუმენტია, რაც იმას ნიშნავს, რომ ის სახელმწიფოს მიერ ახლდება მთელი აღსრულების პროცესის განმავლობაში.⁴⁰

სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრული ღონისძიებები ორი სახისაა – ინდივიდუალური და ზოგადი. ინდივიდუალური ღონისძიება (კომპენსაციის გადახდა, ეროვნულ დონეზე მიღებული გადაწყვეტილების გადასინჯვა, პატიმრობიდან გათავისუფლება და სხვა) მიმართულია უშუალოდ დაზარალებული მხარის უფლებაში აღდგენისკენ, ხოლო ზოგადი ღონისძიებები (კანონმდებლობის ცვლილება, სასამართლოს პრაქტიკის შეცვლა და სხვა) ემსახურება მომავალში უფლების მსგავსი დარღვევის პრევენციას.⁴¹

აღსრულების ანგარიში არის სახელმწიფოს მიერ წარდგენილი დოკუმენტი, რომელშიც ის აღწერს იმ ღონისძიებებს, რომლებიც განახორციელა გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის. შესაბამისად, სამოქმედო გეგმის საბოლოო განახლება ტრანსფორმირდება საქმიანობის ანგარიშად.⁴²

³⁶ *ibid.*

³⁷ Rule 9, Rules of the Committee of Ministers for the supervision of the execution of judgments and of the terms of friendly settlements. 10 May 2006 <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806dd2a5> [08.05.2023].

³⁸ The Department for the execution of judgments of the European Court of Human Rights, Guide for the drafting of action plans and reports for the execution of judgments of the European Court of Human Rights (Series “Vade-mecum” N1, 2015) 1 <<https://www.coe.int/en/web/execution/vademecum>> [08.05.2023].

³⁹ *ibid.*, 3.

⁴⁰ *ibid.*

⁴¹ *ibid.*, 7-8.

⁴² *ibid.*, 3.

აღსრულების პროცესის მნიშვნელოვანი ეტაპია მინისტრთა კომიტეტის აღსრულების პროცესისათვის მიძღვნილი სხდომები (*CM-DH meetings*).⁴³ ხსენებულ შეხვედრებზე ხდება კონკრეტულ საქმეში აღსრულების პროგრესის შეფასება და პროცესის გასაუმჯობესებლად კომიტეტი იღებს გადაწყვეტილებას, რომელშიც გამოხატავს წახალისებას, წუხილს ან რეკომენდაციას აღსრულებასთან დაკავშირებით.⁴⁴ საქმეების დიდი რაოდენობის გათვალისწინებით, *CM-DH* სხდომების დღის წესრიგში ხვდება მხოლოდ რჩეული და მნიშვნელოვანი საქმეები, რომლებიც საჭიროებენ განსაკუთრებულ ქმედებებს (პრიორიტეტული საქმეები). ყველაზე პრობლემურ საქმეებზე კომიტეტის მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე იმართება დებატები, ხოლო ნაკლებად პრობლემური საქმეები განიხილება დებატების გარეშე.⁴⁵

წარმოდგენილი სტატიის მიზნებისათვის განსაკუთრებულად აქტუალურია მიმოვიხილოთ ის ინსტრუმენტები, რომლებიც გააჩნია მინისტრთა კომიტეტსა და ევროსასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესზე ზეგავლენის მოხდენის მიმართულებით, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მოპასუხე სახელმწიფო არ გამოხატავს ან ნაკლებად გამოხატავს მზაობას გადაწყვეტილების აღსრულებაზე.

ევროსასამართლო, რათა სახელმწიფოს დაეხმაროს ევროკონვენციის 46-ე მუხლიდან მომდინარე ვალდებულების შესრულებაში, ზოგიერთ გადაწყვეტილებაში გასცემს მითითებებს. მითითებების გაცემა გულისხმობს გადაწყვეტილებაში იმ ინდივიდუალური თუ ზოგადი ღონისძიებების დადგენას, რომლებიც სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს დადგენილი დარღვევის აღმოსაფხვრელად⁴⁶, განსაკუთრებით მაშინ, როცა დარღვევის აღმოფხვრისთვის კონკრეტული ღონისძიების განხორციელება გარდაუვალია.⁴⁷ ამ პროცესში მნიშვნელოვანია ბალანსის დაცვა, რათა სასამართლოს ექსპლიციტური მითითებებით მინისტრთა კომიტეტის მიერ წარმართული აღსრულების პროცესის მოქნილობა არ დაიკარგოს და, ამასთანავე, იმ პრინციპის გათვალისწინება, რომ მინისტრთა კომიტეტის ზედამხედველობით გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის საჭირო ღონისძიებების არჩევა სახელმწიფოს უფლებამოსილებაა.⁴⁸

⁴³ მინისტრთა კომიტეტის ადამიანის უფლებათა სხდომა (The Committee of Ministers' Human Rights meetings). "DH" არის ფრანგული აკრონიმი სიტყვებისა "Droit de l'Homme" (ადამიანის უფლებები).

⁴⁴ Szymon Janczarek and Nikita Kolomiets, *supra* სქოლიო 27, 35.

⁴⁵ *ibid*, 35-36.

⁴⁶ Council of Europe/European Court of Human Rights, Guide on Article 46 of the Convention – Binding force and execution of judgments (2022) 7 <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_46_ENG.pdf> [08.05.2023].

⁴⁷ Judgment of the European Court of Human Rights N71503/01 "Assanidze v. Georgia", 8 April 2004, paragraphs 202-203.

⁴⁸ Council of Europe/European Court of Human Rights, *supra* სქოლიო 39, 9.

მითითების გაცემის მეორე ფორმატი გულისხმობს სასამართლოს მიერ პილოტური გადაწყვეტილებების მიღებას. პილოტურ გადაწყვეტილებას სასამართლო იღებს მაშინ, როდესაც საჩივარი ააშკარავებს სტრუქტურული ან სისტემური პრობლემის ან სხვა მსგავსი დისფუნქციის არსებობას, რამაც გამოიწვია ან შეიძლება გამოიწვიოს მსგავსი საჩივრები.⁴⁹ სასამართლო პილოტურ გადაწყვეტილებაში ადგენს სტრუქტურული ან სისტემური პრობლემის ბუნებას და ღონისძიებებს, რომლებიც მონაწილე სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს მათ აღმოსაფხვრელად. ასევე, სასამართლომ, შესაძლოა, დაადგინოს ღონისძიების აღსრულების ვადა.

ევროკონვენციის 46-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, თუ მინისტრთა კომიტეტი მიიჩნევს, რომ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილების აღსრულება ყოვნდება გადაწყვეტილების განმარტებასთან დაკავშირებული პრობლემის გამო, მას შეუძლია სასამართლოს განმარტებისათვის მიმართოს.

გარდა ამისა, სასამართლო უფლებამოსილია განახორციელოს ევროკონვენციის 46-ე მუხლის მე-4 პუნქტით დადგენილი დარღვევის თაობაზე წარმოება (*infringement proceeding*), როგორც საგამონაკლისო მექანიზმი. კერძოდ, თუ მინისტრთა კომიტეტი მიიჩნევს, რომ ხელშემკვრელი მხარე უარს ამბობს დაემორჩილოს სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებას, კომიტეტს შეუძლია, ამ მხარისათვის ოფიციალური შეტყობინების შემდეგ, მიმართოს სასამართლოს იმის დასადგენად, დაარღვია თუ არა ამ ხელშემკვრელმა მხარემ სასამართლოს გადაწყვეტილებით ბოჭვის ვალდებულება. ამ პროცედურის მიზანი არ არის საქმის ხელახლა გახსნა ან სახელმწიფოს დასჯა, არამედ პოლიტიკური ზეწოლის გაძლიერება, რათა უზრუნველყოს სასამართლოს თავდაპირველი გადაწყვეტილების აღსრულება.⁵⁰

რაც შეეხება მინისტრთა კომიტეტის ხელთ არსებულ ინსტრუმენტებს. გადაწყვეტილების აღსრულებლობის მიზეზის დადგენა მინისტრთა კომიტეტს აძლევს საშუალებას, განსაზღვროს საპასუხო ღონისძიება – პოლიტიკური ინსტრუმენტი, სახელმწიფოს თანამშრომლობის პროგრამებში ჩართვა (მრგვალი მაგიდა, სემინარები, ორმხრივი შეხვედრები აღსრულების დეპარტამენტთან), ტექნიკურ სირთულეებში დახმარება.⁵¹ კომიტეტის ინსტრუმენტებს შორისაა – საქმის გადაცემა სტანდარტული პროცედურიდან ზედამხედველობის გაძლიერებულ პროცედურაზე;⁵² თუ საქმე ზედამხედველობის

⁴⁹ Article 61, Rules of Court, 20 March 2023 <https://www.echr.coe.int/documents/rules_court_eng.pdf> [08.05.2023].

⁵⁰ Judgment of the European Court of Human Rights N15172/13 “Ilgar Mammadov v. Azerbaijan”, 29 May 2019, paragraphs 159–160.

⁵¹ Szymon Janczarek and Nikita Kolomiets, *supra* სქოლიო 27, 40.

⁵² როგორც წესი, გადაწყვეტილება/განჩინება ექვემდებარება აღსრულების ზედამხედველობის სტანდარტულ პროცედურას, გამონაკლის შემთხვევაში კი გაძლიერებულ პროცედურას. გაძლიერებული ზედამხედველობის ქვეშ ექცევა ისეთი საქმეები, რომელთაც კომიტეტმა პრიორიტეტი მიანიჭა. შედეგ

გაძლიერებული პროცედურის ქვეშაა, გამოიკვლიოს საქმე დაუყოვნებლივ CM-DH სხდომაზე; მიიღოს გადაწყვეტილება, რათა გააკრიტიკოს აღსრულების პროგრესის შეფერხება, დაადგინოს ვადა და გასცეს რეკომენდაცია და სხვა მითითება; მიიღოს შუალედური რეზოლუციები იმ შემთხვევებში, როდესაც შეშფოთება აღწევს გარკვეულ სერიოზულობას; მიიღოს ზომები მაღალი დონის შეხვედრის გამართვის ან მოპასუხე სახელმწიფოსთვის წერილით მიმართვის ან საკითხის მინისტრთა მონაწილეობით გამართული კომიტეტის სხდომაზე დაყენებისთვის.⁵³

სახელმწიფოს მიერ აღსრულების დაჟინებული წინააღმდეგობის დასაძლევად, მინისტრთა კომიტეტმა შესაძლოა გამოსცეს გაფრთხილება, როცა სახელმწიფო უგულებელყოფს მის ვალდებულებას აღსრულებაზე და არსებობს რაიმე სახის აღსრულების არარსებობის აშკარა მტკიცებულება; გამოიყენოს ზემოხსენებული ევროკონვენციის 46-ე მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული უფლებამოსილება; როცა სახელმწიფოს მიერ აღსრულების ვალდებულების უგულებელყოფა დადგენილია, მინისტრთა კომიტეტს შეუძლია აღნიშნული საკითხის დაყენების უზრუნველყოფა ევროპის საბჭოს სხვა ორგანიზაციებთან კომუნიკაციის დღის წესრიგში და წევრი სახელმწიფოებისათვის მოწოდება, რომ მათ მიიღონ სათანადო ზომები აღსრულებისათვის, მაგალითად, დიპლომატიური საქმიანობის გზით; საჯაროდ განაცხადოს, რომ მდგომარეობა უნდა შეფასდეს ევროპის საბჭოს წესდების მე-8 მუხლის საფუძველზე, რომელიც ეხება სახელმწიფოს ევროპის საბჭოდან გასვლას.⁵⁴

2. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში

2.1. ზოგადი მიმოხილვა

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის 35-ე პარაგრაფის თანახმად, „ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს თავის გადაწყვეტილებაში შეუძლია განსაზღვროს, თუ ვინ მოიყვანს მას სისრულეში, მას, აგრეთვე, შეუძლია კონკრეტულ შემთხვევაში დაადგინოს

გობრივად ზედამხედველობის სტანდარტულ და გაძლიერებულ პროცედურებს შორის ის განსხვავებაა, რომ გაძლიერებული პროცედურის დროს მინისტრთა კომიტეტი აქტიურ როლს ასრულებს აღსრულების ზედამხედველობაში და საქმეები განიხილება CM-DH სხდომებზე. მეტი ინფორმაციისთვის იხილეთ – Ministers’ Deputies, Information documents CM/Inf/DH (2010) 45 final, 7 December 2010. <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804a3e07>> [08.05.2023].

⁵³ Szymon Janczarek and Nikita Kolomiets, supra სქოლიო 27, 40.

⁵⁴ ibid, 41.

აღსრულების სახე და საშუალება“. ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში ექსპლიციტურად აღნიშნა, რომ დასახელებული ნორმა მას, როგორც კონსტიტუციის მცველს და ავტორიტეტულ ინტერპრეტატორს, ანიჭებს უფლებამოსილებას კონკრეტულ საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება რეალურად აღასრულოს პრაქტიკაში. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის 35-ე პარაგრაფმა, ამავე სასამართლოს, მისი, როგორც უმნიშვნელოვანესი კონსტიტუციური ორგანოს განსაკუთრებული სტატუსის მხედველობაში მიღებით, მიანიჭა ყველა უფლებამოსილება, რომელიც საჭიროა მის მიერვე მიღებული გადაწყვეტილების აღსასრულებლად.⁵⁵

ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის 78-ე პარაგრაფის თანახმად, თუ ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო მივა იმ დასკვნამდე, რომ ფედერალური სამართლის ნორმა არ შეესაბამება ძირითად კანონს, ან მიწის სამართლის ნორმა არ შეესაბამება ძირითად კანონს ან ფედერალური სამართლის სხვა ნორმებს, მაშინ ის აღნიშნულ კანონს ძალადაკარგულად ცნობს. თუ ამ კანონის სხვა დებულებებიც იმავე მიზეზით არ შეესაბამება ძირითად კანონს ან ფედერალური სამართლის სხვა ნორმებს, მაშინ ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს, აგრეთვე, შეუძლია ცნოს ისინი ძალადაკარგულად.⁵⁶ თავის მხრივ, თუ ნორმა ბათილად ცხადდება, მიიჩნევა, რომ იგი თავიდანვე *ex tunc* ბათილი იყო.⁵⁷ ასეთი გადაწყვეტილებები თვითაღსრულებადია და არ არის საჭირო სპეციალური სააღსრულებო ღონისძიებების გამოყენება. ძალადაკარგულად ცნობილი ნორმები არ უნდა იქნეს პრაქტიკაში გამოყენებული, განსაკუთრებით სასამართლოების მხრიდან.⁵⁸ თუმცა, გარკვეულ შემთხვევებში, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო თავს იკავებს კანონის ძალადაკარგულად ცნობისგან და მხოლოდ მის შეუსაბამობას ადგენს ძირითადი კანონის კონკრეტულ დებულებასთან მიმართებით. სასამართლოს მიერ კონკრეტული ნორმის კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ გამოცხადებისას ნორმა გარკვეული პერიოდი აგრძელებს იურიდიულ მოქმედებას.⁵⁹ ამავდროულად, უფლებამოსილი ორგანოს მხრიდან შემდგომი კონკრეტული რეგულაციები უნდა იქნეს მიღებული, რათა, რაც შეიძლება მალე აღდგეს კონსტიტუციური მდგომარეობა. ამიტომაც, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ ცნობილი რეგულირების დროებით გამო-

⁵⁵ BverfG, Beschluss vom 21.03.1957. 1 BvB 2/51. პარაგრაფები 8–9.

⁵⁶ 78-ე პარაგრაფი, „ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ აქტი“, 11 ავვისტო, 1993.

⁵⁷ Christofer Lenz und Ronald Hansel, Bundesverfassungsgerichtsgesetz Kommentar (2 Auflage Nomos 2015) 44.

⁵⁸ Reinhard Gaier, ‘Die Durchsetzung verfassungsgerichtlicher Entscheidungen’ (2011) 11 Juristische Schulung 962.

⁵⁹ Klaus Schleich und Stefan Koriath Das Bundesverfassungsgericht (10 Auflage C.H. Beck 2015) 424.

ყენებას აკავშირებს კანონმდებლისთვის დაწესებულ მოქმედების ვალდებულებასთან, რომ მან მიიღოს საკანონმდებლო ზომები კონსტიტუციური წესრიგის აღსადგენად. ასეთ შემთხვევაში, საკანონმდებლო ორგანოს სასამართლოს მხრიდან ეძლევა გონივრული ვადა, რომლის ფარგლებშიც იგი ვალდებულია მიიღოს ახალი კონსტიტუციური რეგულაცია.⁶⁰ აღსანიშნავია, რომ სასამართლო თავს უფლებამოსილად მიიჩნევს, თავი შეიკავოს კონსტიტუციასთან შეუსაბამო სამართლებრივი მდგომარეობის დროებით შენარჩუნებისგან და თავად შექმნას ნორმატიული წესრიგი, რომელიც გარდამავალ პერიოდში იმოქმედებს.⁶¹

ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომლითაც ნორმა ცხადდება კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ, შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად.⁶² საქმეების პირველ ჯგუფს ქმნის ისეთი შემთხვევები, როდესაც ნორმის მყისიერად ძალადაკარგულად ცნობა კონსტიტუციურ წესრიგს კიდევ უფრო მეტად დაამძიმებს. კონსტიტუციასთან შეუსაბამო ნორმის გარდამავალ პერიოდში მოქმედების მიზანი არის ის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული სამართლებრივი ვაკუუმისა⁶³ და სამართლებრივი გაურკვევლობის⁶⁴ ვითარება.

საქმეების მეორე ჯგუფს ქმნის ისეთი შემთხვევები, როდესაც საქმეზე სადავოდ გამხდარი ნორმის ბათილად ცნობა, სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან გამომდინარე, „აუტანელი“ არ არის. ამავე დროს, სასამართლო თავს იკავებს ნორმის ძალადაკარგულად გამოცხადებისგან, რადგან ითვალისწინებს საკანონმდებლო ორგანოს მიხედულობის ფართო დიაპაზონს, აღადგინოს კონსტიტუციასთან შესაბამისი ნორმატიული მდგომარეობა. სასამართლო, ამგვარი მიდგომით, ერთგვარ ინსტიტუციურ რევერანსს გამოხატავს საკანონმდებლო ორგანოს მიმართ, ვინაიდან ამ უკანასკნელს ხელთ გააჩნია არაკონსტიტუციური ვითარების აღმოფხვრის სხვადასხვა საშუალება, ვიდრე საკონსტიტუციო სასამართლო, რომელიც თავისი არსით ნეგატიური კანონმდებელია. ეს შემთხვევა განსაკუთრებით აქტუალურია, როდესაც სასამართლო თანასწორობის საწინააღმდეგო უპირატესობის დამდგენ ნორმას ცნობს თანასწორობის უფლებასთან შეუსაბამოდ.⁶⁵

⁶⁰ BVerfG, Beschl. vom 24.06.1992. 1 BvR 459/87, 1 BvR 467/87, 2-3.

⁶¹ BVerfG, Urteil vom 18. 07. 2012. 1 BvL 10/10, 2/11-II, 2.

⁶² Klaus Schleich und Stefan Korioth, supra, სქოლიო 50, 395.

⁶³ BVerfG, Beschl. vom 21.03.1974. 1 BvL 22/71, 21/72-VII, 1-3.

⁶⁴ BVerfG, Urteil vom 14.07.1986. 2 BvE 2/84, 2 BvR 442/84-E, 1-2.

⁶⁵ BVerfG, Beschl. vom 6.07.2010. 2 BvL 13/09-DI, 1-3.

2.2. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს ბერკეტები საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მისთვის დანესახული ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში

ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს საკანონმდებლო ორგანოს მიერ საკანონმდებლო მოქმედების ვალდებულების შეუსრულებლობაზე რეაგირების სხვადასხვა ვარიანტი გააჩნია.⁶⁶ როგორც აღინიშნა, აღნიშნულის სამართლებრივ საფუძველს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის 35-ე პარაგრაფი აყალიბებს, რომლის ფარგლებშიც სასამართლოს მინიჭებული აქვს კომპეტენცია, გაატაროს მთელი რიგი ღონისძიებები მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსასრულებლად.

(ა) შესაბამის ზომებზე მითითება გადაწყვეტილების ტექსტში

ერთი მხრივ, ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია გადაწყვეტილების ტექსტში მიუთითოს იმ შესაძლო ზომების გამოყენების თაობაზე, რომელიც შედეგად მოჰყვება საკანონმდებლო უმოქმედობას. მაგალითად, თუ კანონმდებელი დროულად არ შეიმუშავებს შესაბამის რეგულაციას, სასამართლოს შეუძლია დაადგინოს, რომ დაწესებული ვადის გასვლის შემდეგ კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ ცნობილი ნორმა (რომელიც მოქმედი იყო გარდამავალ პერიოდში) ძალადაკარგულად გამოცხადდეს და ამ გზით განხორციელდეს მისი გადაწყვეტილების აღსრულება.⁶⁷

თუ საკანონმდებლო ორგანო გადაწყვეტილების იმპლემენტაციისათვის საჭირო ცვლილებებს არ განახორციელებს ამავე გადაწყვეტილებით დადგენილ ვადებში, ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს, ასევე, შეუძლია გადაწყვეტილებაში მიუთითოს ის ახალი, კონსტიტუციასთან თავსებადი რეგულაცია, რომელიც ვადის უშედეგოდ გასვლის შემთხვევაში ამოქმედდება. ასეთ შემთხვევაში ახალი რეგულაცია იქნება თვითაღსრულებადი. მოვიხიშოთ ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს. მაგალითად, სასამართლომ ორჯერ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ იმ საჯარო მოხელეებისთვის, რომლებსაც ჰყავთ ორი ან მეტი შვილი, გაზრდილიყო ბავშვის მოვლისათვის საჭირო ბენეფიტის მოცულობა, თუმცა იგი პრაქტიკაში არ იქნა კანონმდებლის მიერ განხორციელებული.⁶⁸ აღნიშნულ საქმეზე მესამედ მიღებულ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ დაადგინა, რომ საკანონმდებლო ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების პრაქტიკაში იმპლემენტაციისთვის საჭირო ღონისძიებების გაუტარებლობის შემთხვევაში, იმ საჯარო მოხელეებს, რომლებსაც ჰყავდათ ორი ან მეტი შვილი,

⁶⁶ Hoppe Tilman, 'Verfassungswidriges Recht: Was folgt aus einem Unterlassen des Gesetzgebers' (2009) 22 Deutsches Verwaltungsblatt 628.

⁶⁷ BVerfG, Beschluß vom 7.02.2012. 1 BvL 14/07-IV, 1.

⁶⁸ Reinhard Gaier, supra სქოლიო 49, 965.

უფლება ენიჭებოდათ მოეთხოვათ ამავე გადაწყვეტილებით დადგენილი ოდენობის სოციალური ბენეფიტი. სოციალური ბენეფიტის გამცემი სახელმწიფო ორგანოები კი ვალდებული იქნებოდნენ, ემოქმედათ დასახელებული გადაწყვეტილების საფუძველზე. საბოლოო ჯამში, ამ გადაწყვეტილების პრაქტიკული მნიშვნელობა ის იყო, რომ კანონმდებელმა შექმნა შესაბამისი რეგულაციები გაზრდილი შეღავათების გაცემის უზრუნველსაყოფად.

აღსრულების შემდეგი ღონისძიება გულისხმობს, რომ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო, კანონმდებლის უმოქმედობის შემთხვევაში, მის მიერ კონსტიტუციასთან შესაბამისობაში მყოფი (ახალი) რეგულაციის დადგენის ნაცვლად, გადაწყვეტილების პრაქტიკაში უზრუნველყოფასა და მის ოპერირებას ავალებს საერთო სასამართლოებს. უფრო კონკრეტულად, საკონსტიტუციო სასამართლო საერთო სასამართლოებს მისივე გადაწყვეტილებით ავალებს, კანონმდებლის მიერ ნორმატიული სივრცის კონსტიტუციასთან შესაბამისობაში მოყვანის ვალდებულების შეუსრულებლობისას, კონკრეტული საქმე გადაწყვიტონ კონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით. ამგვარ შემთხვევებში საუბარია კონსტიტუციური ნორმის დეროგაციულ ეფექტზე ორდინალური კანონმდებლობის მიმართ.⁶⁹

(ბ) შემდგომი მოქმედება

მეორე მხრივ, აღსანიშნავია ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება, საქმეზე გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ გამოსცეს სააღსრულებო დადგენილება, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ 35-ე პარაგრაფის საფუძველზე. აღნიშნულის გამოცემის წინაპირობა ხშირად აღსრულების საჭიროების მოგვიანებით წარმოშობაა. საკონსტიტუციო სასამართლო, დასახელებული დადგენილების საფუძველზე, უზრუნველყოფს იმგვარ ფაქტობრივ წინაპირობებს, რომლებიც აუცილებელია მიღებული გადაწყვეტილების პრაქტიკაში რეალურად აღსასრულებლად. ამასთან, სააღსრულებო დადგენილებამ არ შეიძლება შეცვალოს, შეავსოს ან გააფართოოს ის არსებითი გადაწყვეტილება, რომლის აღსასრულებლადაც არის იგი გათვალისწინებული.

2.3. გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული დადგენილების მიღების სამართლებრივი პროცედურა

ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში ექსპლიციტურად აღნიშნა, რომ ფედერალური საკონსტიტუციო სა-

⁶⁹ BVerfG, Beschluss vom 29.01.1969. 1 BvR 26/66-B-I, 2. კონსტიტუციურ ნორმას აქვს დეროგაციული ძალა ჩვეულებრივი კანონის მიმართ, ანუ საკითხი უნდა გადაწყდეს კონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით, ნაცვლად ჩვეულებრივი კანონისა. სხვაგვარად, სამართალშემფარდებელმა უნდა გადაუხვიოს კანონის ფორმულირებას და უნდა იმოქმედოს კონსტიტუციური ნორმის შესაბამისად.

სამართლოს 35-ე პარაგრაფიდან ნათლად იკვეთება კანონმდებლის განზრახვა, არ დაადგინოს სპეციალური ფორმალური პროცედურა, რათა სასამართლოს ჰქონდეს მეტი თავისუფლება, იპოვოს ყველაზე საჭირო, შესაფერისი, სწრაფი, მიზანშეწონილი, მარტივი და ეფექტიანი გზა გადაწყვეტილების აღსრულებისთვის საჭირო ღონისძიებების უზრუნველსაყოფად.⁷⁰ მთავარია, პროცედურა პრაქტიკულად განაპირობებდეს იმის შესაძლებლობას, რომ სასამართლოს არსებითი გადაწყვეტილებით მოთხოვნილი მდგომარეობა შეიქმნას.

გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებულ დადგენილებას ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო იღებს თვითინიციატივის საფუძველზე და ის სავალდებულო წესით არ საჭიროებს პროცესის მონაწილეთა მიერ შესაბამისი განაცხადის შეტანას სასამართლოში. ამასთანავე, გერმანულ კონსტიტუციურ-სამართლებრივ დოქტრინაში უთითებენ, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული დადგენილების თვითინიციატივის საფუძველზე მიღება, *a priori* არ გამოიციხავს პროცესის მონაწილეთა უფლებას, ზემოხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით, განაცხადით მიმართონ სასამართლოს.⁷¹

გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული დადგენილება, 35-ე პარაგრაფის საფუძველზე, როგორც წესი, გამოიცემა ზეპირი მოსმენის გარეშე. საკონსტიტუციო სასამართლო, დისკრეციის ფარგლებში, განსაზღვრავს, თუ რა ინფორმაცია გამოითხოვოს ან რომელი ორგანოსგან მოითხოვოს შესაბამისი განმარტებები.⁷²

გამომდინარე იქიდან, რომ აღსრულებამ გადაწყვეტილების შედეგებზე უნდა იქონიოს ზეგავლენა, ყოველი სააღსრულებო დადგენილება მოიცავს გარკვეულ პროგნოზს. ასეთი პროგნოზის თაობაზე შესაბამისი დასკვნა გამოაქვს უშუალოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს. ზემოხსენებული პროგნოზის მხედველობაში მიღებით, 35-ე პარაგრაფი სასამართლოს აღჭურავს უფლებამოსილებით, რომ აღსრულებასთან დაკავშირებული ღონისძიებები უშუალოდ, თვითონ განახორციელოს ან დაავალოს იგი სხვას. ამ თვალსაზრისით, აღსანიშნავია, რომ სასამართლომ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულება შესაძლებელია დაავალოს მხოლოდ ინდივიდს, ადმინისტრაციულ ან სხვა ორგანოს, რომელიც ფედერალურ ხელისუფლებას ექვემდებარება. ამასთანავე, ისიც მხედველობაშია მისაღები, რომ კანონმდებლობა ექსპლიციტურად არ ადგენს, რომ სუბიექტი/ორგანო, რომელიც სასამართლოს გადაწყვეტილებას აღასრულებს, სახელისუფლებო უფლებამოსი-

⁷⁰ BverfG, Beschluss vom 21.03.1957. 1 BvB 2/51, 8-9.

⁷¹ Christofer Lenz und Ronald Hansel, supra სქოლიო 48, 35 (4).

⁷² BverfG, Beschluss vom 21.03.1957. 1 BvB 2/51, 8-9.

ლებით უნდა იყოს აღჭურვილი.⁷³ გადაწყვეტილების აღსრულებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტის განსაზღვრა სასამართლოს აბსოლუტურ დისკრეციას არ წარმოადგენს. იგი შებოჭილია საგნის ბუნებით და, ასევე, თვითნებობის აკრძალვის კონსტიტუციური პრინციპით. გარდა ამისა, სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსასრულებლად შეუძლია გამოიყენოს ფედერალური მიწის აპარატიც. ამის თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს სასამართლოს მიერ ფედერალური მიწების შინაგან საქმეთა მინისტრების დავალებულიება, უზრუნველყოთ შესაბამისი საპოლიციო ძალების გამოყენებით იმ გადაწყვეტილების ფაქტობრივი აღსრულება, რომლის მიხედვითაც გერმანიის კომუნისტური პარტია არაკონსტიტუციურად გამოცხადდა და მისი გაუქმება გადაწყვეტილებითვე იქნა დადგენილი.⁷⁴

მაშინ, როდესაც ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო სხვა ორგანოს ავალებს გადაწყვეტილების აღსრულებას, ორი კონკრეტული შემთხვევა უნდა გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან:

(ა) შესაძლებელია, რომ სასამართლომ, ზოგადად, დაავალოს კონკრეტულ ორგანოს გადაწყვეტილების აღსრულება იმგვარად, რომ აღსრულების კონკრეტული სახე არ დააკონკრეტოს. ასეთ შემთხვევაში, აღმასრულებელი ორგანო, საკუთარი დისკრეციის ფარგლებში, თვითონვე განსაზღვრავს, თუ რა გზით აღასრულებს ყველაზე ეფექტიანად ამ გადაწყვეტილებას.

(ბ) იმ შემთხვევაში, თუ საკონსტიტუციო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებაზე ვალდებულ სუბიექტთან ერთად აღსრულების დადგენილებაში კონკრეტულად მიუთითებს აღსრულების ფორმას/საშუალებას, ამ ორგანოს დისკრეციის ფარგლები მკვეთრად შემცირებულია და მან უნდა იმოქმედოს მხოლოდ სასამართლოს მიერ გაცემული მითითების ფარგლებში.

პირველ შემთხვევაში უშუალოდ ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო არ მოქმედებს, არამედ მის მიერ განსაზღვრული ორგანო, ხოლო, მეორე შემთხვევაში – სასამართლო მოქმედებს, მაგრამ სხვა ორგანოს, როგორც „იარაღის“, მეშვეობით. ამ ორი შემთხვევის გამიჯვნის კრიტერიუმი არის გადაწყვეტილების აღსრულებისკენ მიმართული დადგენილების ზოგადი და აბსტრაქტული ხასიათი. კონსტიტუციური ორგანოები ე.წ. „იარაღად“ მხოლოდ მაშინ შეიძლება შეფასდნენ, თუ სასამართლო მათ მოუწოდებს, რომ გამოიყენონ ფიზიკური იძულების პროპორციული საშუალებები. ამასთანავე, ფიზიკური ძალის გამოყენება მოითხოვს განსაკუთრებულ გამართლებულობას. იგი უნდა იყოს აუცილებელი საშუალება სამართლის უმართლობის წინააღმდეგ გამოსაყენებლად.⁷⁵ ასეთ დროს, ფიზიკური ძა-

⁷³ Roman Herzog, Die Vollstreckung von Entscheidungen des BVerfGG (1965) 4 (1) 46.

⁷⁴ BVerfG, Urteil vom 17.08.1956. 1 BvB 2/51–II, 1.

⁷⁵ Niklas Luhmann, Die Politik der Gesellschaft (6 Auflage, Surkhamp Verlag 2000) 55.

ლის გამოყენებაზე გადაწყვეტილების ავტორი არის სასამართლო, ხოლო მისი აღმასრულებელი კი – სპეციალური ორგანო. სწორედ ამიტომ განიხილება ეს ორგანოები, როგორც „იარაღი“ გადაწყვეტილების პრაქტიკაში აღსასრულებლად.

აღსანიშნავია, რომ კანონმდებლობა რაიმე განსაზღვრულ ფორმას არ ითვალისწინებს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსასრულებლად გათვალისწინებული დადგენილების მისაღებად. ამასთანავე, ზოგადად, რამდენად არის ამგვარი დადგენილების საფუძველზე განხორციელებული კონკრეტული სააღსრულებო მოქმედებების მიმართ საჩივრის შეტანა შესაძლებელი, დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვინ გვევლინება დადგენილების აღმასრულებლად. შემდეგი სახის სცენარები არსებობს:

(ა) იმ შემთხვევაში, როდესაც აღსრულებას თვითონვე აწესრიგებს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო (მაგალითად, მაშინ, როდესაც კონკრეტული ვადის გასვლის შემდეგ საკანონმდებლო ორგანოს უმოქმედობისას ძალადაკარგულად აცხადებს კონსტიტუციასთან შეუსაბამოდ ცნობილ ნორმას), ასეთი გადაწყვეტის მიმართ, მიუხედავად იმისა, იგი გადაწყვეტილებითაა დადგენილი თუ შემდგომ აღსრულებას დაქვემდებარებული დადგენილებით, დაუშვებელია საჩივრის შეტანა;

(ბ) მაშინ, როდესაც კონკრეტული ორგანო, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს დავალებით, აღსრულებს გადაწყვეტილებას საკუთარი დისკრეციის ფარგლებში, ამ ორგანოს ქმედების მიმართ შესაძლებელია საერთო წესის საფუძველზე საჩივრის შეტანა საერთო სასამართლოში, ხოლო შემდეგ, სუბსიდიურობის პრინციპის დაცვით, საკონსტიტუციო სასამართლოში. შესაბამისად, მოქმედებს ძირითადი კანონის მე-19 მუხლის მე-4 პუნქტით გარანტირებული ეფექტური დაცვის უფლება;

(გ) თუ ორგანო მოქმედებს, როგორც ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს „იარაღი“, კერძოდ, იგი მისი დისკრეციის ფარგლებში კი არ აღსრულებს სასამართლოს გადაწყვეტილებას, არამედ მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მკაცრად დადგენილ ფარგლებში. ასეთ დროს აღმასრულებელი ორგანოს ქმედება შეერაცხება დავალების გამცემ საკონსტიტუციო სასამართლოს. ვინაიდან, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების მიმართ დაუშვებელია საჩივრის შეტანა, ამ შემთხვევაშიც მოქმედებს იგივე პრინციპი, კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დავალებული ორგანოების განხორციელებული სააღსრულებო მოქმედებები არ შეიძლება გასაჩივრდეს. აღნიშნული სტანდარტი ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ ჯერ კიდევ 1953 წელს დაადგინა, როდესაც სასამართლოს სააღსრულებო დადგენილების საფუძველზე, ქვემო საქსო-

ნის შინაგან საქმეთა მინისტრს დაევალა, რომ (მიღებული გადაწყვეტილება – რაიხის სოციალისტური პარტიის მემკვიდრე პარტიების გაუქმება) მიეღო შესაბამისი ზომები. ქვემო საქსონიის შინაგან საქმეთა სამინისტრომ საკუთარი დისკრეციის ფარგლებში, დაავალა საპოლიციო ორგანოებს, რომ მათ არ მიეცათ საშუალება არაკონსტიტუციურად ცნობილი პარტიებისთვის ეწარმოებინათ საარჩევნო კამპანია და, ასევე, აღეკვეთათ აღნიშნული პარტიების მიერ ყოველგვარი საარჩევნო ხასიათის შეხვედრები. ვინაიდან საკონსტიტუციო სასამართლოს აღსრულების ეს კონკრეტული სახე და ზომა არ დაუდგენია, შინაგან საქმეთა მინისტრმა იმოქმედა მისი დისკრეციის ფარგლებში, შესაბამისად, სასამართლომ განმარტა, რომ ასეთ დროს აღსრულებისკენ მიმართული საჩივარი უნდა წარდგენოდა საერთო სასამართლოს, ხოლო შემდეგ, სუბსიდიურობის პრინციპის დაცვით, ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს.⁷⁶

როგორც გერმანული კანონმდებლობის, პრაქტიკისა და დოქტრინის განალიზებამ აჩვენა, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების აღსრულების განსაკუთრებული პრობლემა ამ ნაწილში პოლიტიკისა და სამართლის დაძაბული ურთიერთკავშირის ფარგლებში მდგომარეობს. ფუნქციაუნარიან საზოგადოებში პოლიტიკური კომუნიკაციის პროცესი და ბრძოლა ძალაუფლებისთვის შესაძლებელია მხოლოდ სამართლის საფუძველზე. სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა უზრუნველყოს პოლიტიკის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ლეგალურობა. სწორედ ამ ამოცანის არსებობა განასხვავებს საკონსტიტუციო სასამართლოს სხვა, მართლმსაჯულების განმახორციელებელი სასამართლოებისგან. სწორედ ეს უნდა იყოს საკონსტიტუციო სასამართლოების მიერ გადაწყვეტილების აღსრულების უფლებამოსილების დამდგენი ნორმების განმარტების მასშტაბი.

3. სხვა სახელმწიფოთა გამოცდილების მოკლე მიმოხილვა

ამ ქვეთავში მოკლედ მიმოვიხილავთ იმ სპეციფიკურ მექანიზმებს, რომლებიც არსებობს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების წახალისებისათვის სხვა სახელმწიფოებში. ტენდენციები შემდეგი სახისაა:

- საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებლობა სისხლის სამართლის დანაშაულია (მაგალითად, ჩრდილოეთ მაკედონიის რესპუბლიკა, ბოსნია და ჰერცეგოვინა);⁷⁷

⁷⁶ BVerfG, Beschluß vom 04.03.1953. 1 BvR 766/52.

⁷⁷ Article 377, Section 3, Criminal Code of the Republic of North Macedonia; Article 239, Criminal Code of Bosnia and Herzegovina, “Official Gazette” of Bosnia and Herzegovina, 3/03.

- საკანონმდებლო ჩარჩო საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებაზე პასუხისმგებელ სუბიექტებად ექსპლიციტურად აღგენს პარლამენტს ანდა აღმასრულებელ ხელისუფლებას, ან ორივეს ერთად (მაგალითად, მონტენეგროს რესპუბლიკა, რუმინეთი).⁷⁸ ამ კუთხით საინტერესო რეგულირება აქვს ავსტრიას. კერძოდ, კონსტიტუცია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებაზე პასუხისმგებელ სუბიექტად განსაზღვრავს პრეზიდენტს. აღსრულება ხორციელდება პრეზიდენტის მიერ გაცემული ინსტრუქციების შესაბამისად ფედერაციის ან ფედერალური მიწების ორგანოების, მათ შორის, ფედერალური შეიარაღებული ძალების მიერ. განცხადება გადაწყვეტილების აღსრულების თაობაზე პრეზიდენტს უნდა წარუდგინოს საკონსტიტუციო სასამართლომ;⁷⁹
- საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია თავისი გადაწყვეტილებით დაადგინოს არაკონსტიტუციური ნორმის ძალის დაკარგვის დრო, აღსრულების მეთოდი და აღმასრულებელი ორგანო (მაგალითად, მონტენეგროს რესპუბლიკა, სერბეთის რესპუბლიკა, ლატვიის რესპუბლიკა);⁸⁰
- სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილებით განსაზღვრული ვადის ამოწურვის შემდეგ, უწყება, რომელსაც ევალება გადაწყვეტილების აღსრულება, საკონსტიტუციო სასამართლოს წარუდგენს ინფორმაციას გადაწყვეტილების აღსრულებისთვის მიღებული ღონისძიებების შესახებ (მაგალითად, მონტენეგროს რესპუბლიკა, ბოსნია და ჰერცეგოვინა);⁸¹
- გადაწყვეტილების აღსრულებლობის, ან აღსრულების, ან აღსრულების მიზნით განხორციელებული ღონისძიებების თაობაზე ინფორმაციის მიწოდების გაჭიანურების შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას, რომელშიც ადგენს, რომ მისი გადაწყვეტილება არ აღსრულდა. ამავე გადაწყვეტილებით სასამართლო შეუძლია დაადგინოს გადაწყვეტილების აღსრულების წესი. ეს გადაწყვეტილება ეგზავნება გადაწყვეტილების აღსრულებაზე პასუხისმგებელ ორგანოს (მაგალითად, ბოსნია და ჰერცეგოვინა).⁸²

⁷⁸ Article 151, Constitution of Montenegro (2007); Article 147, The Constitution of Romania.

⁷⁹ Artikel 146, Abs 2, Bundesverfassung.

⁸⁰ Article 52, Law on the Constitutional Court. Constitutional Justice in Asia “Current Problems in Execution of Judgments: Constitutional Justice” (2021) 267; Article 46, paragraph 6, Law on the Constitutional Court (2007); Article 31, paragraph 11, Constitutional Court Law.

⁸¹ Article 52, Law on the Constitutional Court. Constitutional Justice in Asia “Current Problems in Execution of Judgments: Constitutional Justice” (2021) 267; Article 72, paragraph 5, Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina.

⁸² Article 72, paragraph 6, Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina.

IV. რეკომენდაციები ქართული მოდელის გაუმჯობესებისათვის

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების პრაქტიკაზე დაკვირვება ტოვებს აღქმას, რომ აღსრულების პროცესი არ არის თანმიმდევრული, დაგეგმილი და კოორდინირებული. სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის ზოგადი ღონისძიებების განხორციელება სრულად დამოკიდებულია კონკრეტული უწყების ინიციატივაზე, მის რესურსებსა და პოლიტიკურ ნებაზე.

ეროვნული გამოწვევებისა და სხვა სახელმწიფოთა/საერთაშორისო გამოცდილების შესწავლის საფუძველზე, არსებობს აღსრულების პროცესის გაუმჯობესების რესურსი. აღსრულების პროცესის ნაკლოვანების გამოსწორებისკენ მიმართული რეკომენდაციების ნაწილი საჭიროებს საკანონმდებლო ცვლილებას, ნაწილის განხორციელება კი ასეთი ცვლილების გარეშე შესაძლებელია. შემოთავაზებული ღონისძიებები ამგვარია:

- საკანონმდებლო დებულება სასამართლოს მდივნის მიერ აღსრულებისთვის საჭირო ზომების მიღების თაობაზე ილუზორული ჩანაწერია. კანონი არ განსაზღვრავს რაიმე კონკრეტულ ზომას. რეკომენდებულია, საკონსტიტუციო სასამართლოს ჰქონდეს პოლიტიკური ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობა აღმასრულებელი უწყების უმოქმედობაზე. კერძოდ, გადაწყვეტილების აღსრულებლობის ან აღსრულების გაჭიანურების შემთხვევაში, სასამართლომ მიიღოს სააღსრულებო გადაწყვეტილება, რომელიც დაადგენს, რომ გადაწყვეტილება არ აღსრულდა და, ამასთანავე, აღმასრულებელ უწყებას, აღსრულების დაჩქარების მიზნით, მიუთითებს კონკრეტულ ინსტრუმენტებზე;
- გადაწყვეტილებით დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ აღსრულებაზე პასუხისმგებელ ორგანოს უნდა გააჩნდეს საკანონმდებლო ვალდებულება, წერილობითი ფორმით სასამართლოს მიაწოდოს ინფორმაცია აღსრულებისათვის განხორციელებული ზომების თაობაზე;
- პრაქტიკამ გამოკვეთა, რომ შესაძლოა აღსრულებას აფერხებდეს სასამართლოს გადაწყვეტილების ბუნდოვანება. აღმასრულებელ უწყებას უნდა ჰქონდეს უფლება, მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ან მისი კონკრეტული ნაწილის განმარტების შუამდგომლობით;
- სასამართლომ მონიტორინგის მიღმა არ უნდა დატოვოს ისეთი გადაწყვეტილებები, სადაც ვადა განსაზღვრული არ არის, თუმცა, გონივრული ვადის გასვლის მიუხედავად, იგი არ აღსრულდება;
- გადაწყვეტილების დადგენილ ვადაში აღსრულებლობისას ან იმ გადაწყვეტილების შემთხვევაში, სადაც ვადა განსაზღვრული არ არის, თუმცა, გონივრული ვადის გასვლის მიუხედავად იგი არ აღსრულდე-

ბა, სასამართლო პრაქტიკით ან კანონმდებლობით დადგენილი გონივრული ინტერვალებით, სასამართლომ აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანოსგან სისტემატურად უნდა გამოითხოვოს ინფორმაცია აღსრულების პროცესში მიღწეული პროგრესის თაობაზე, ვიდრე აღსრულება არ დასრულდება;

- სასამართლოს ყოველმხრივ ინფორმირებულობის გაზრდისათვის კარგი მექანიზმი იქნება აღსრულების პროცესში მოსარჩელეს, სახალხო დამცველსა და არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლებს გააჩნდეთ უფლება, მათი პერსპექტივიდან, სასამართლოს მიაწოდონ ინფორმაცია აღსრულების პროცესის მიმდინარეობის თაობაზე;
- აღსრულების პროცესს წაახალისებს აღმასრულებელ უწყებებსა და სასამართლოს შორის დიალოგის ფორუმის შექმნა. კერძოდ, სასამართლოს ან აღმასრულებელი უწყების მოთხოვნით, საჭიროების შემთხვევაში, აღსრულებაცართულებულ საქმეებზე სამუშაო შეხვედრების ორგანიზების პრაქტიკის დანერგვა და მისი აქტიური გამოყენება აღუსრულებელ საქმეებზე;
- საკონსტიტუციო სასამართლომ, არაკონსტიტუციური ნორმის ძალადაკარგულობის გადავადებისას ვადის განსაზღვრამდე, კონსულტაცია გაიაროს აღმასრულებელ უწყებასთან გონივრული ვადის განსაზღვრის მიზნით;
- არსებული მდგომარეობით, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების თაობაზე ინფორმაციის მიღების ერთ-ერთი წყაროა სასამართლოს წლიური ანგარიშები, რომელთა გამოქვეყნების აკურატულობის ასპექტი საჭიროებს დახვეწას. მიზანშეწონილია, აღუსრულებელი გადაწყვეტილებების ჩამონათვალი, სასამართლოსთვის აღმასრულებელი უწყებისა და სხვა აქტორების მიერ აღსრულების თაობაზე მიწოდებული ინფორმაცია/ანგარიში, ასევე, აღსრულების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებები იყოს საჯაროდ ხელმისაწვდომი ნებისმიერი დაინტერესებული პირისათვის. საზოგადოებრივი დაკვირვება, როგორც წესი, ზრდის სახელმწიფო უწყებათა პასუხისმგებლობის ხარისხს. ეს მით უფრო საჭიროა მაშინ, როდესაც პროცესს აქვს პოლიტიკური მდგენელი;
- სასამართლოს სტრუქტურაში (ახალი სამსახურის შექმნით ან არსებულში ინტეგრირების გზით) საკუთრივ გადაწყვეტილებების აღსრულების მონიტორინგზე პასუხისმგებელი პირებისათვის საშტატო ერთეულის შექმნა.

V. დასკვნა

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საკუთარი გადაწყვეტილების აღსრულების ქმედითი და ეფექტიანი საკანონმდებლო/პრაქტიკული ბერკეტები არ გააჩნია. არსებული ნორმატიული ჩარჩო, საკანონმდებლო უმოქმედობის შემთხვევაში, ვერ უზრუნველყოფს გადაწყვეტილებით დადგენილი სტანდარტებისა და მასში გამოხატული სასამართლოს ნების პრაქტიკაში იმპლემენტირების წახალისებას.

ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების ქართული მოდელი დგას გაუმჯობესების რეალური საჭიროების წინაშე. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხები არ განიხილება მხოლოდ დოგმატურ-სამართლებრივ პრიზმაში. დასახელებული პრობლემის გადაჭრისთვის საუკეთესო გამოსავლის ძიებას უპირატესად პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია, ვინაიდან პრაქტიკაში ვხვდებით აღუსრულებელი გადაწყვეტილების პრეცედენტებს, რაც საკონსტიტუციო სასამართლოს ხელში არსებული არაეფექტიანი სააღსრულებო მექანიზმების გათვალისწინებით, უგულებელყოფს სასამართლოს ნების, მისი განმარტებების საფუძველზე დადგენილი „ცოცხალი კონსტიტუციის“ პრაქტიკულ რეალიზებას.

საკვანძოა, რომ შესაბამისი საკანონმდებლო ან/და პრაქტიკული ცვლილებების საფუძველზე, სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსრულებისთვის ზომების მიღება გასცდეს პლენუმის წინაშე ანგარიშგებისა და წლიურ ანგარიშებში გადაწყვეტილებების აღსრულებლობის შესახებ ინფორმაციის ასახვის ფარგლებს და ეფექტიან ინსტრუმენტებად გარდაიქმნას. კერძოდ, გადაწყვეტილების აღსრულების არსებული მოდელის გაუმჯობესება უნდა მოიცავდეს შემდეგ მიმართულებებს – სასამართლოს ხელში აღმასრულებელ უწყებაზე, გადაწყვეტილების აღსრულების წახალისების მიზნით, პოლიტიკური ზეწოლის მექანიზმის შექმნა; სასამართლოს წინაშე აღმასრულებელი უწყებების ანგარიშვალდებულების გაზრდა; გადაწყვეტილების აღსრულების მონიტორინგის პროცესის საჯაროობის უზრუნველყოფა; აღმასრულებელ უწყებებსა და სასამართლოს შორის დიალოგის ფორუმის შექმნა და მისი აქტიური გამოყენება; სასამართლოს ლოგისტიკური და აპარატის შესაძლებლობების გაძლიერება გადაწყვეტილების აღსრულების მონიტორინგის მიმართულებით.

ბუნებრივია, არსებული ფორმატიდან გამომდინარე, სტატიას არ აქვს პრეტენზია, ამოწიროს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული ყველა რელევანტური საკითხი, თუმცა სტატიის ავტორები ვიმედოვნებთ, რომ მასში განვითარებული ძირითადი

სისტემური მიგნებები, ერთი მხრივ, ამ მიმართულებით გააცოცხლებს აკადემიურ დისკუსიებს, ხოლო, მეორე მხრივ, ღირებულ ინფორმაციას მიაწვდის კანონმდებელსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს არსებული პრობლემის გადაჭრისთვის ეფექტიანი მექანიზმების შემუშავების პროცესში.